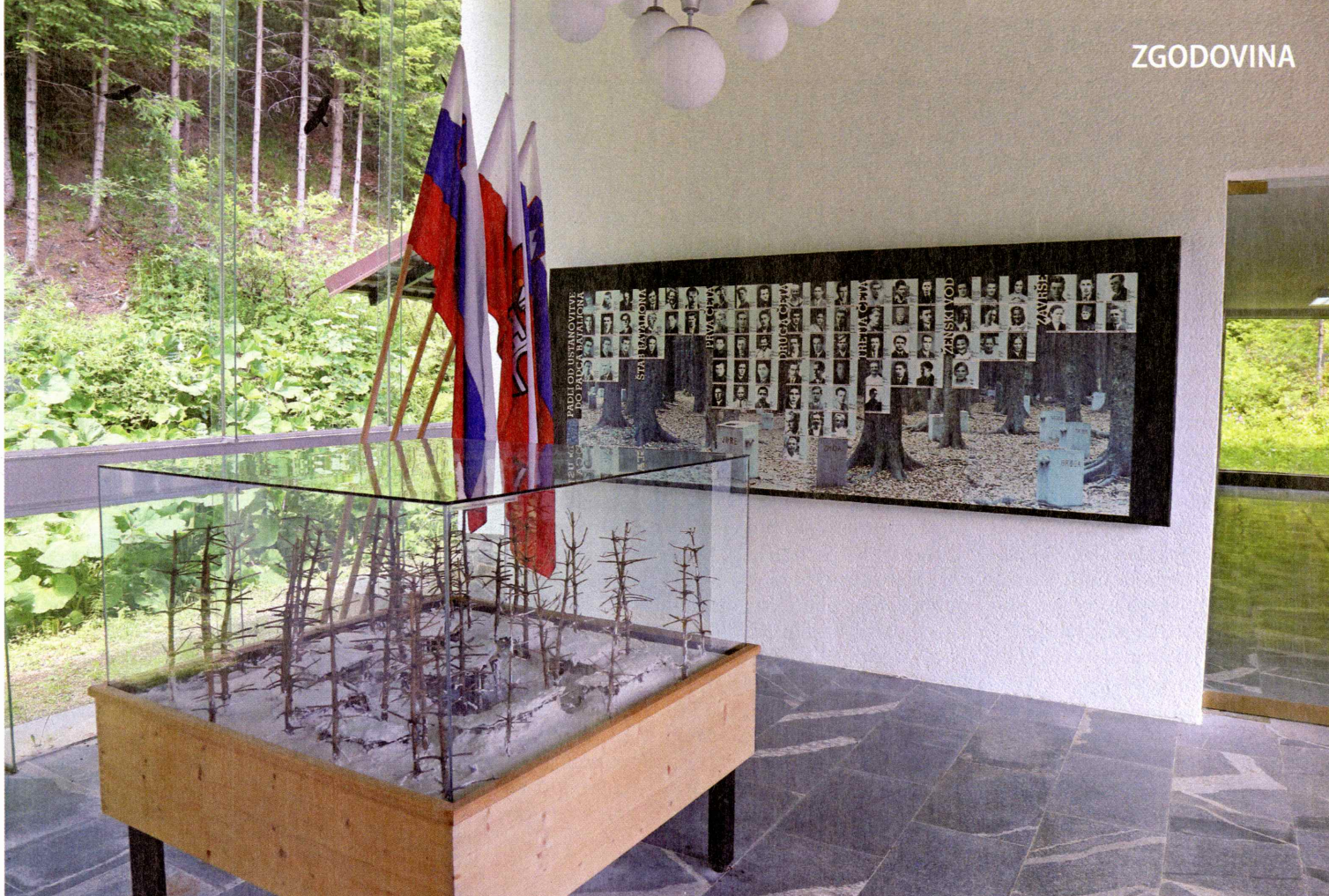

Razstava o Pohorskem bataljonu na Osankarici

Uničujoč vpliv Franca Rozmana

8. del

Ivo Žajdela

Ko je Franc Rozman - Stane s svojo skupino spet šel na obisk na Pohorje, je vmes tudi sam ropal. Spravili so se nad dvorec Plešivec pod Uršljo goro. Tam je Rozmanu po velikih mukah uspelo razstreliti blagajno, v njej pa je našel le drobiž.

Devetindvajsetega novembra so prišli na majhen zaselek, in ko se je znočilo, so šli v »akcijo« v graščino. Toda bili so razočarani, saj jih tam ni čakalo bogastvo, kot so pričakovali. Ves plen sta bili dve lovski puški, daljnogled, pisalni stroj in dva majhna prašička v hlevu. Franc Rozman - Stane se je nadejal, da bo lahko izropal blagajno. Ko mu jo je po velikih mukah uspelo razstreliti, je v njej našel le drobiž in bil zelo razočaran.

V župnišču ukradli dva vola

Franc Zalaznik je na straneh 124 in 125 svoje knjige *Dolga in težka pot 1941–1945* opisal, kako je Pohorski bataljon hitro za roparskimi pohodi v Primožu na Pohorju, v Št. Janžu nad Vuzenico,

v Pamečah, v Lovrencu, v Legnu pri Slovenj Gradcu, v Gradišču in v Sv. Bolfenku pri Ribnici izvedel še eno roparsko »akcijo« v Šentilju pri Mislinji. Pod vodstvom komandanta Pohorskega bataljona Rudija Medeta - Groge so izropali dve trgovini in župnišče, naropano pa naložili na kar tri vozove. V župnišču so ukradli dva vola. Z naropanim so se vrnili na Pungart na Pohorju. S seboj so odgnali nemškega učitelja in ga umorili.

Ropanje in še en umor

France Filipič je »akcijo« 19. novembra 1942 v Šentilju pri Mislinji oziroma v Mali Mislinji, ki je povzročila novo veliko razburjenje pri »oblasteh oziroma Nemcih, podrobno opisal na straneh od

398 do 404. V vasi sta bili dve gostilni in trgovini, Rozmanova in Splihalova. Obe so nameravali izropati, poleg tega pa še odpeljati živino z župnijskega posestva. »Posamezne skupine partizanov so priče v vasi z rekvizicijo. Pri Rozmanu in Splihalu so izpraznile trgovino in blago naložile na rekvirirane lojtrske vozove.« Skupina partizanov je odšla v župnišče. Od tam je odpeljala dva para volov, ki so bili tako rejeni, da jih niso mogli vpreči. V Rozmanovi gostilni so partizani dobili nemškega učitelja Wamprechtsammerja. Stari Šarh ga je nadiral, nato pa ga je Zalaznik dal zvezati, potem ga je oklofotal, na koncu pa ga je Rajko »obsodil« na smrt.

V župnijskem hlevu so ustrelili tri svinje in jih nato razsekali.

Naropano so skupaj z učiteljem peljali z vozovi čez Razborco na Pungart. Filipič, str. 403: »Bataljon je na povratku napredoval le počasi, ker je imel veliko živine in blaga s seboj.« Na cilju se je učitelj pognal v beg, vendar ga je partizan ujel in tako silovito udaril s kopitom puške, da se je ta prelomila na dvoje, učitelja pa je s tem ubil. Zvlekli so ga v gosto smrečje in pokrili z vejami.

Nemce so partizanske »akcije« silovito razburile (Filipič, str. 405).

Spodleteli umor učitelja

Za 21. november so Nemci zapisali v poročilo o partizanski »rekviziciji« v Golavabuki in o uničenju občinskega urada v Podgorju. Tam so pravzaprav nameravali umoriti učitelja Preloga, vendar ga ►

patrulja ni našla (Filipič, str. 406). Štirje partizani, ki jih je vodil Slavko Brunšek - Zagloba, so oropali nekega kmeta v Ravnah nad Šoštanjem (Filipič, str. 407).

V noči na 25. november je divjala na Pohorju silovita burja. Takrat je bil Pohorski bataljon v večji stavbi Dornikovih hlevov na Črnem vrhu in Franc Zalaznik se je pozneje spominjal, da so imeli takrat partijski sestanek. Tisto noč je bilo zelo veselo, peli in plešali so vso noč (Filipič, str. 412). Zalaznik se je od tam odpravil na delo »na teren«, na Razbor, kjer je organiziral tehniko. Pri Velunjsku v Spodnjem Razborju sta si s sodelavcem izkopala bunker, kjer sta razmnoževala partizansko literaturo - skrbela sta za komunistično propagando.

»Rekvirirali«, razgrajali ... 26. novembra se je glavnina Pohorskega bataljona s Črnega vrha podala mimo Ribnice do kmetije in gostilne Edvarda Sollera, ribniškega župana. Nahrbtnike so napolnili z mesom (malo prej so imeli pri hiši kolino, zato so jim odnesli vse meso), »rekvirirali« (Filipič, str. 418) pa so jim še druga živila, obleko in perilo. Na kmetiji so se zadrževali skoraj vso noč in razgrajali ter grozili. Zjutraj so jih Nemci iz bližnje Ribnice zasledovali in enega partizana ubili. Zasledovali so jih do taborišča na Pohorju, kjer so jim uničili taborišče.

Konec novembra 1942 se je odpravil na Pohorje spet komandant Franc Rozman - Stane skupaj s politkomisarjem Kvedrom in s svojo zaščitno skupino. Tudi ta skupina je uničevanje začela že, ko je prišla na Razbor, kjer je takrat nekaj dni že bil Franc Zalaznik - Leon. Odločili so se, da bodo »izvedli akcijo« na grad Plešivec (Ursulahof) pod Uršljo goro. 29. novembra so prišli na majhen zaselek, in ko se je znočilo, so šli v »akcijo« v graščino. Toda bili so razočarani, saj jih tam ni čakalo bogastvo, kot so pričakovali. Ves plen sta bili dve lovski puški, daljnogled, pisalni stroj in dva majhna prašička v hlevu. Franc Rozman - Stane se je nadejal, da bo lahko izropal blagajno. Ko mu jo je po velikih mukah uspelo razstreliti, je v njej

našel le drobiž in bil zelo razočaran (Filipič, str. 425-426).

Reševanje vojaka Tomaža 2. decembra je prišel Franc Rozman - Stane po slabem mesecu še drugič na Pohorje k svoji najboljši partizanski enoti. Prav tako kot pri prvem obisku 5. novembra, ko so takoj po njegovem prihodu šli v »akcijo« v Mislinjo, kjer so morili, požigali in ropali, so tudi zdaj že naslednji dan šli v podobno »akcijo«. Tokrat so si za cilj izbrali graščino v Josipdolu (Filipič, str. 430-433). V »akcijo« je šla večina Pohorskega bataljona, vodila pa sta jih dva politična komisarja: kar sam politkomisar 2. grupe odredov Dušan Kveder - Tomaž, kot ponavadi ves vojskaško razpoložen, in politkomisar Pohorskega bataljona Jože Menih - Rajko. Spotoma so se odločili, da bodo napadli Lenarčičevo vilo, v kateri naj bi bili trije gestapovci, ki naj bi jih uničili.

V temi so vdrli v stavbo in eni so streljali na druge, vendar jo je Kveder med svojim junačenjem hitro skupil. Dobil je strel v stegno, kar je pomenilo konec »akcije« in reševanje vojaka Tomaža. Tako velike živine seveda niso mogli pustiti tam (ker je bil hudo ranjen v nogo, je bil nepokreten), kot se je to po navadi zgodilo z navadnimi borci, ko so bili huje ranjeni. Ker je bila »pot« nazaj na Pohorje strma in poledenela, so se morali strahovito mučiti, da so ga prinesli v taborišče.

Ob umiku je Kveder soborcem naročil, da so vilo zažgali. V gostinsko sobo so nanosili slamo in drva, polili s petrolejem in zažgali. Filipič je odkril, da so se v vili inž. Lenarčiča, ki je bila med vojno vojaška kantina, takrat nahajale tri osebe: oskrbnika Aleks Herber Schmidt in Marija Schmidt ter Karl Mader (SS Rotenführer). V vojnem poročilu 2. grupe odredov so 10. decembra zapisali (Filipič, str. 437): »4. 12.

ubili v Ribnici nekega Obergefreiterja, istočasno ubili gestapovca Alfreda Smitta, rodом iz Švice, ki je preganjal delavce, jih denunciral in pošiljal v mariborske zapore. Z njim je poginila tudi njegova hčerka, nemška vlačuga in denunciantka in njegov pomagač gestapovec.«

Tine v »Gaju junakov« Druga skupina, ki je napadala graščino, je tam naletela na hud odpor oskrbnika Sykore, ki se je skupaj s sinom, ki je prav takrat prišel na dopust iz nemške vojske, silovito branil. Ko so zagledali gorečo Lenarčičevo vilo, so se umaknili.

Filipič je zapisal, da je bila to »ena najbolj uspešnih« akcij, ki »jih je podvzel pohorski bataljon« (str. 430). Mislili bi si lahko, da se je s to oznako pošalil, pa se verjetno ni. Partizanske pravljice so bile pod komunizmom resna stvar.

Čez nekaj ur so partizansko taborišče pod Planinko, na območju sedla Komisija (na Skrivnem hribu), napadli Nemci. Začelo se je nadaljevanje reševanja vojaka Tomaža. Kar osem borcev se je mučilo z nosili, ko so ga reševali po strmi hudourniški strugi. V tem spopadu je bil ubit tudi komandir voda Franc Ravnikar - Tine, morilec, ki je s sekiro umoril zakonca Ložnjak ob partizanskem uničenju tovarne lepenke v Mislinji en mesec prej. Takrat je moril za Rozmana in Kvedra, tokrat je umrl za Kvedra (Rozman je pred »akcijo« na Josipdol odšel na ogled položajev pri Slovenj Gradcu, vendar se je s skupino vrnil in posegel v spopad; na tej poti so oropali tobačne izdelke v Šentilju pri Mislinji). Morilca Tineta so po vojni prekopali v »Gaj junakov« v središču Slovenj Gradca, v parku za cerkvijo.

V oskrbi partizanke Milke Sprva je na Glažutski planini ranjenega Kvedra varoval en vod partizanov. Kvedra je s hudimi mukami v oddaljene Škalske Cirkovce pri Velenju odneslo dvajset partizanov. Operacijo sta vodila Zalaznik in Čizmek. Tam se je zdravil v bunkerju pri Francu Polhu - Izaku; seveda oskrbljen z najboljšo oskrbo, saj je odšla z njim s Pohorja partizanka Milka

Partizanski dom na Osankarici

Razstava o Pohorskem bataljonu na Osankarici

Kerin (ubita v Ljubnem leta 1944, po vojni razglašena za »narodno herojino«), da mu je stregla. Komunistični politkomisar, izšolan in prekaljen v Španiji, je bil vreden več kot karkoli drugega.

V omenjenem poročilu 2. grupe odredov so glede žrtev zapisali, da so imeli Nemci v (zasledovalnem) spopadu pred partizanskim taborom pod Planinko 25 mrtvih, v resnici pa so bili ubiti trije policisti, štirje pa težko ranjeni. Resnica pa je tudi, da je bil to eden od šestih ali sedmih žebčev, ki so bili zabiti v krsto Pohorskega bataljona. Ta krsta je bila dokončno zabita čez en mesec.

Vaščane so »osvobodili« 7. decembra je skupina partizanov ropala v Hudinji, severovzhodno od Vitanja in pri nekem kmetu 3,7 km severozahodno od Vitanja (napisano ime Spanner; Filipič, str. 442). Nasploh je na območju Vitanja Pohorski bataljon ropal vse do konca decembra (Filipič, str. 442).

9. decembra so »pohorci« izvedli nekaj roparskih »akcij« v Skomarju, kjer so med drugim »izpraznili trgovino« (Filipič, str. 445). Isti dan so »obiskali« Jurija Grobelnika, po domače Videnška v Hudinji, »ga prestrašili in mu zaplenili svinjo« (Filipič, str. 446).

Ko se je »prenašalska« skupina, ki jo je vodil Zdravko Čebular - Rado, vračala proti Pohorju, je spotoma zavila na območje Doliča in tam 10. decembra ropala v dveh gostilnah in treh trgovinah: pri trgovcu Alojzu Iršiču v Šentflorjanu oziroma Gornjem Doliču, pri Ivanu Hudoverniku in Viktorju Polancu v Gornjem Doliču (oba sta imela trgovino in gostilno ter pri Karlu Repolusku v Spodnjem Doliču, ki je imel trgovino in gostilno (Filipič, str. 444).

V noči na 14. december je bil Pohorski bataljon na Resniku. Tam so »vso noč peli in plesali ter igrali na harmoniko« in vas »je tako za eno noč osvobodena vas« (Filipič, str. 446-447). Vsekakor so vaščane »osvobodili« za 37 klobas in še česa.

Po orodje za Osankarico Nekaj partizanov je odšlo k mesarju Višiču blizu Zreč in »ga prestrašilo«

(Filipič, str. 447), verjetno pa so si tudi »postregli«.

V preteklih tednih so »pohorci« med nenehnimi roparskimi pohodi nagrabili velike zaloge hrane, ki so jo imeli skrito po raznih skrivališčih, predvsem na mislinjski strani Pohorja. Bataljonski intendant Trpin je bil zadolžen za selitev hrane iz raznih skrivališč v enotno na »Gabrov vrh«. Med drugim je pri tem uporabil voznika Franca Pungartnika izpod Velike Kope, ki je moral zvoziti hrano iz skladišč blizu Pungarta preko Črnega vrha (Filipič, str. 450).

15. decembra so Nemci tri dni hajkali po Pohorju. Tiste dni se je še tretjič pri »pohorcih« mudil Franc Rozman - Stane. Nemškim zasledovalcem so se uspeli izmikati. Med temi umiki so še naprej ropali, 17. decembra na Smolniku pri treh kmetih (Filipič, str. 453).

V teh dneh je posebna skupina odšla na območje proti Rušam in tam »nabrala« orodje, s katerim so na Osankarici nato gradili zemljanke; 19. decembra so se težko otovorjeni vračali nazaj v bataljon (Filipič, str. 453).

30. decembra 1942 je Pohorski bataljon na Planini nad Zrečami izvedel zadnji rop. Vodil ga je stari Šarh - »Pohorski kralj«.

obleke, perilo in moko. (Filipič, str. 459-460).

Praktično povsod za temi »akcijami« so prišli vermani in zbirali podatke. Imeli so jih vedno več in krog se je vedno bolj sklepal. Filipič je zapisal, da so za 22. december Nemci nabrali »lepo kopico podatkov o delovanju pohorskega bataljona« (str. 460), na naslednji strani pa: »Tako je torej podatkov o partizanih na kupe.«

Zadnji rop je vodil stari Šarh

24. decembra so partizani »izpraznili« trgovino v Zgornjem Tinju. Tisti dan naj bi se oglasili kar pri 25 kmetih na območju nad Slovensko Bistrico in Oplotnico (Filipič, str. 461). Iz teh podatkov so Nemci z lahkoto sklepali, da je vsa ta gora nakradene hrane na jugovzhodnem delu Pohorja in pogostnost pojavljanja tu znak, da bodo poskušali prezimiti neke na tem območju. Ljudje so obiske morali prijavljati, saj so bile sankcije za neobjavljanje zanje lahko uničujoče, partizani pa so jim prijavljanje dovoljevali, verjetno tudi zato, ker so to morali početi.

30. decembra 1942 »so partizani pohorskega bataljona izvedli svojo poslednjo veliko akcijo« (Filipič, str. 465). Ponoči (svoje roparske »akcije« so izvajali ponoči) so prišli na Padeški vrh in v Planino nad Zrečami. Najprej so pri Juriju Obrovniku, po domače Studenčniku, v Planini, št. 20, »odpeljali« par volov. Rop je vodil stari Šarh. Kmeta so naslednji dan Nemci zaradi partizanskega »obiska« hudo pretepli. Ker je bil visok sneg, so imeli roparji velike težave, da so par volov spravili v taborišče, saj so za seboj puščali široko sled. **D**

Nadaljevanje prihodnjič

V »Gaju junakov« v središču Slovenj Gradca, v parku za cerkvijo, je pokopan tudi Franc Ravnikar - Tine, morilec, ki je s sekiro umoril zakonca Ložnjak ob partizanskem uničenju tovarne lepenke v Mislinji.